

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
АГРАРНОЇ НАУКИ ПРИЧОРНОМОР'Я
Науковий журнал

Виходить 4 рази на рік
Видається з березня 1997 р.

Випуск 1 (88) 2016

Миколаїв
2016

Засновник і видавець: Миколаївський національний аграрний університет.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №19669-9469ПР від 11.01.2013 р.

Збірник включено до переліку наукових фахових видань України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2015 р. №747.

Головний редактор: В.С. Шибанін, д.т.н., проф., чл.-кор. НААНУ

Заступники головного редактора:

І.І. Червен, д.е.н., проф.

І.П. Агаманюк, д.т.н., доц.

В.П. Клочан, к.е.н., доц.

М.І. Гиль, д.с.-г.н., проф.

В.В. Гамаюнова, д.с.-г.н., проф.

Відповідальний секретар: Н.В. Потриваєва, д.е.н., проф.

Члени редакційної колегії:

Економічні науки: О.В. Шибаніна, д.е.н., проф.; Н.М. Сіренко, д.е.н., проф.; О.І. Котикова, д.е.н., проф.; Джулія Олбрайт, PhD, проф. (США); І.В. Гончаренко, д.е.н., проф.; О.М. Вишневіська, д.е.н., проф.; А.В. Ключник, д.е.н., проф.; О.Є. Новіков, д.е.н., доц.; О.Д. Гудзинський, д.е.н., проф.; О.Ю. Єрмаков, д.е.н., проф.; В.І. Топіха, д.е.н., проф.; В.М. Яценко, д.е.н., проф.; М.П. Сахацький, д.е.н., проф.; Р. Шаундерер, Dr.sc.Agr. (Німеччина)

Технічні науки: Б.І. Бутаков, д.т.н., проф.; К.В. Дубовенко, д.т.н., проф.; В.І. Гавриш, д.е.н., проф.; В.Д. Будаков, д.т.н., проф.; С.І. Пастушенко, д.т.н., проф.; А.А. Ставинський, д.т.н., проф.; А.С. Добишев, д.т.н., проф. (Республіка Білорусь).

Сільськогосподарські науки: В.С. Топіха, д.с.-г.н., проф.; Т.В. Підпала, д.с.-г.н., проф.; А.С. Патрева, д.с.-г.н., проф.; В.П. Рибалко, д.с.-г.н., проф., академік НААН України; І.Ю. Горбатенко, д.б.н., проф.; І.М. Рожков, д.б.н., проф.; І.П. Шейко, д.с.-г.н., професор, академік НАН Республіки Білорусь (Республіка Білорусь); С.Г. Чорний, д.с.-г.н., проф.; М.О. Самойленко, д.с.-г.н., проф.; А.К. Антипова, д.с.-г.н., проф.; В.І. Січкач, д.б.н., проф.; А.О. Лимар, д.с.-г.н., проф.; В.Я. Щербаков, д.с.-г.н., проф.; Г.П. Морару, д.с.-г.н. (Молдова)

Рекомендовано до друку вченою радою Миколаївського національного аграрного університету. Протокол № 4 від 01.12.2015 р.

Посилання на видання обов'язкові.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

Адреса редакції, видавця та виготовлювача:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,

Миколаївський національний аграрний університет,

тел. 0 (512) 58-05-95, <http://visnyk.mnau.edu.ua>, e-mail: visnyk@mnau.edu.ua

© Миколаївський національний аграрний університет, 2016

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВИХ КРИЗ

А. П. Кричинюк, аспірант
Європейський університет

Стаття присвячена вдосконаленню управління кредитними операціями комерційних банків України в умовах фінансових криз. Надано оцінку якості кредитних операцій, кредитній політиці і достовірності виконання нормативів кредитної діяльності найбільш представницьких банків України чотирьох груп за розміром активів протягом 2011-2014 років. Виявлено причини появи значних часток проблемних кредитних операцій комерційних банків України. Запропоновано шляхи вдосконалення управління кредитними операціями комерційних банків України.

Ключові слова: *вдосконалення управління кредитними операціями комерційних банків, якість кредитних операцій, проблемні кредитні операції, ризикована кредитна політика, нормативи капіталу і ризику, банківський нагляд, конфлікт інтересів, банк, лобізм.*

Постановка проблеми. Комерційні банки України мають значні частки проблемних кредитних операцій, які виникають тому, що позичальники банків не повертають надані кредити. Неповорнення кредитів є наслідком невиконання управління, контролю, аудиту, обліку, моніторингу, проведення інспекційних перевірок (нагляду) за кредитною дійсністю комерційних банків України. Значний негативний вплив на кредитну дійсність комерційних банків України чинять конфлікт інтересів Правління і Рад комерційних банків, Національного банку України, аудиторських фірм, а також невірна кадрова політика комерційних банків.

Неповорнені кредити можуть призвести до кредитних збитків, неплатоспроможності комерційних банків України і, як наслідок, до банкрутств комерційних банків. Значну кількість комерційних банків України було віднесено до категорії проблемних або неплатоспроможних та ліквідовано. З метою запобігання ситуації, коли банки не управляють належним чином кредитними операціями, потрібно покращити управління

кредитними операціями комерційних банків України і банківський нагляд за кредитною діяльністю комерційних банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роботи українських вчених зокрема, О. Васюренка [1], В. Подчесової [1], С. Манжос [2], І. Волошина [3] та інших присвячено проблематиці управління кредитними операціями. Серед російських дослідників зазначеній проблемі присвячено праці Н. Сітнікової [4]. Фундаментальними з цієї проблематики є дослідження західних науковців А. Бьорге [5], Р. Деяна [5], Д. Капріо (ст.) [6], Д. Клінгебіл [6], Ш. Хуанга [7], Х. Джоу [7], Х. Джу [7]. Порушені проблеми не обділені увагою науковців, але, на думку автора, проведені дослідження не можуть повністю задовольнити потреби теорії і практики. Зокрема, недостатньо висвітлено питання вдосконалення управління кредитними операціями комерційних банків України та їхнього регулювання, питання достовірності виконання нормативів капіталу та ризику типовими банкам України, а також причини появи великої частки проблемних кредитних операцій комерційних банків України. Усе це спонукало автора провести дослідження цих питань. Особливої уваги заслуговують питання лобізму і відповідальності власників банків за збиткову кредитну діяльність комерційних банків та Регулятора за нагляд.

Мета статті: визначити шляхи для вдосконалення управління кредитними операціями і банківського нагляду за кредитною діяльністю комерційних банків України.

Виклад основного матеріалу досліджень. Аналіз показав (табл.1), що протягом 2011-2014 рр. банки мали великі частки проблемних кредитних операцій (2,3,4,5 категорій якості або кредитних операцій під контролем, субстандартних, сумнівних і безнадійних).

Значні частки проблемних кредитних операцій виникли внаслідок здійснення занадто ризикованої кредитної політики керівниками комерційних банків України для отримання високого прибутку і через неякісне виконання управління кредитною діяльністю, порушення системи внутрішнього контролю банку (порушення контролю керівництва за дотриманням законодавства України та внутрішніх процедур банку,

контролю за функціонуванням системи управління ризиками, процедури внутрішнього контролю, моніторингу системи внутрішнього контролю, процедури внутрішнього аудиту), відсутності відповідної системи управління ризиками або її невикористання.

Таблиця 1

**Динаміка проблемних кредитних операцій
за 2011-2014 рр., тис. грн**

Назва банку	Проблемні кредитні операції							
	станом на 01.01.2012 року		станом на 01.01.2013 року		станом на 01.01.2014 року		станом на 01.01.2015 року	
	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн
Райффайзен банк Аваль	57,2	26427744	57,7	24538537	47,16	21653858	62,1	33547839
ОТП Банк	76,2	19777285	67,1	16117736	54,8	13257989	66,9	18586156
Платинум банк	32,8	1116678	32,3	1245353	26,2	1595317	49,3	4071293
Індустріалбанк	83,0	1756734	64,7	1577451	76,7	1183029	88,5	1753763

Джерело: складено автором на основі [8-11].

Протягом 2011-2014 років Райффайзен банк Аваль проводив пасивну кредитну політику, на 31.12.2011 року значення питомої ваги кредитного портфеля в активах становило 61,03%, на 31.12.2012 року – 56,94%, на 31.12.2013 року – 64,60%, на 31.12.2014 року – 63,14%.

Значення питомої ваги кредитного портфеля в активах нижче 65,0 % свідчить про пасивну кредитну політику Райффайзен банку Аваль, яка, у свою чергу, відобразиться на низькій дохідності і прибутковості банку.

Протягом 2011 року, ОТП Банк проводив агресивну (ризиковану) кредитну політику, на 31.12.2011 року значення питомої ваги кредитного портфеля у активах становило 76,50%, значення переважають 75,0%, що свідчить про агресивну (ризиковану) кредитну політику банку. Упродовж 2012 року значення питомої ваги кредитного портфеля в активах становило 73,46 %, значення є у межах від 65,0 до 75,0 %, що свідчить про помірну кредитну політику і таке співвідношення є ідеальним. Упродовж 2013 року значення питомої ваги кредитного

портфеля в активах становило 78,34 %, це значення переважає 75,0 %, що свідчить про агресивну (ризиковану) кредитну політику банку. Упродовж 2014 року значення питомої ваги кредитного портфеля в активах становило 73,64%, це значення лежить у межах від 65,0 до 75,0 %, що свідчить про помірну кредитну політику, і таке співвідношення є ідеальним.

Таблиця 2

Динаміка показників кредитної політики банків України за 2011-2014 роки, млн грн

Показник	Станом на			
	31.12.2011	31.12.2012	31.12.2013	31.12.2014
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ				
Усього активів	52739842	49807,928	45366,503	44940,553
Кредитний портфель мінус резерв	32184,509	28358,722	29306,271	28376,659
Питома вага кредитного портфеля в активах, %	61,03	56,94	64,60	63,14
ОТП БАНК				
Усього активів	22673,494	20631,557	19460,803	20844,209
Кредитний портфель мінус резерв	17345,863	15155,344	15246,182	15350,383
Питома вага кредитного портфеля в активах, %	76,50	73,46	78,34	73,64
ПЛАТИНУМ БАНК				
Усього активів	3913,231	4047,907	6214,464	7272,194
Кредитний портфель мінус резерв	2319,863	3035,085	5215,832	6107,427
Питома вага кредитного портфеля в активах, %	59,28	74,98	83,93	83,98
ІНДУСТРІАЛБАНК				
Усього активів	3301,544	3000,057	2608,220	2649,865
Кредитний портфель мінус резерв	1614,765	1582,892	1341,107	1718,854
Питома вага кредитного портфеля в активах, %	48,91	52,76	51,42	64,87

Джерело: складено автором на основі [8-11]

Упродовж 2011 року Платинум банк здійснював пасивну кредитну політику, про це свідчать значення питомої ваги кредитного портфеля в активах, яке є нижчим ніж 65,0%, на кінець 2011 року – 59,28%. Пасивна кредитна політика відобразиться на низькій дохідності і прибутковості банку. У 2012 році Платинум банк проводив помірну кредитну політику, про це свідчить питома вага кредитного портфеля в активах у 2012 році – 74,98%, значення лежить у межах від 65,0 до 75,0%, і є ідеальним співвідношенням. Протягом 2013-2014 років Платинум банк здійснював агресивну (ризиковану) кредитну політику, про це свідчать значення питомої ваги кредитного портфеля в активах, які переважають 75,0%, на кінець 2013 року – 83,93%, на кінець 2014 року – 83,98%.

Протягом 2011-2014 років Індустріалбанк здійснював пасивну кредитну політику, про це свідчать значення питомої ваги кредитного портфеля в активах, у 2011 році – 48,91%, 2012 – 52,76%, 2013 – 51,42%, у 2014 році – 64,87%, усі значення менші, ніж 65,0%. Пасивна кредитна політика відобразиться на низькій дохідності і прибутковості банку.

Таблиця 3

Динаміка нормативів економічної діяльності банків за 2011-2014 рр., тис. грн

Назва банку	Нормативи економічної діяльності						
	Н1	Н2	Н3	Н7	Н8	Н9	Н10
	Нормативне значення						
	120000	не<10 %	не<9 %	не>25 %	8 крат. Н1 (%)	не>5 %	не>30 %
	Станом на 01.01.2012 року						
1	2	3	4	5	6	7	8
Райффайзен банк Аваль	7910698	16,16	12,22	11,26	32,08	0,24	1,81
ОТП Банк	4680151	21,25	18,47	12,02	34,72	4,22	15,66
Платинум банк	499229	12,64	11,48	20,81	146,02	0,00	0,00
Індустріалбанк	750054	24,26	20,47	24,26	250,06	4,53	15,17

Продовження таблиці 3

Станом на 01.01.2013 року							
Райффайзен банк Аваль	7772618	18,76	13,78	10,64	20,87	4,89	7,84
ОТП Банк	3007073	13,77	17,01	19,94	116,57	4,62	13,65
Платинум банк	566966	13,92	14,81	16,76	42,12	0,03	0,08
Індустріалбанк	760056	23,69	22,07	23,95	275,07	4,24	9,59
Станом на 01.01.2014 року							
Райффайзен банк Аваль	8480692	20,62	16,12	9,64	0,00	2,35	4,26
ОТП Банк	4193110	20,61	17,58	12,05	41,62	0,39	1,40
Платинум банк	711968	11,05	11,82	16,84	78,06	0,01	0,02
Індустріалбанк	788627	29,85	28,06	23,58	154,43	4,51	6,87
Станом на 01.01.2015 року							
Райффайзен банк Аваль	6081857	13,05	*	18,56	54,18	4,10	5,83
ОТП Банк	2596105	10,40	*	30,39	168,45	0,33	1,45
Платинум банк	803658	10,03	*	25,64	230,99	0,00	0,01
Індустріалбанк	804566	29,28	*	38,76	183,46	4,54	7,75

Примітка : «*» - не розраховується

Джерело: складено автором на основі [8-11]

Значні частки проблемних кредитних операцій виникли внаслідок порушення нормативів капіталу і ризику, проте відділи бухгалтерського обліку відобразили інформацію про дотримання нормативів капіталу і ризику, а підрозділи внутрішнього аудиту повинні були перевірити звіти, виявити невиконання нормативів кредитної діяльності і повідомити Ради банків.

Упродовж 2011-2014 років (табл.3) банки дотримувалися нормативів капіталу та кредитного ризику відповідно до приміток до звітів.

Ми вважаємо, що звіти містять недостовірну інформацію, і дійсно банки України не дотримувалися нормативів капіталу і кредитного ризику. Голова Національного банку України Валерія Гонтарева зазначила, що завдання Національного банку України після проведення діагностики та стрес-тестів – довести капіталізацію банківської системи, здорової її частини, до

нуля [12]. Це свідчить про те, що капітал банківської системи об'єктивно буде негативним [12]. Банки повинні виконувати нормативи капіталу. До них належать норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) і співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3). Мінімальний розмір регулятивного капіталу (Н1) банку, який отримав банківську ліцензію до 11 липня 2014 року, складає 120 млн грн. Банки повинні підтримувати норматив достатності капіталу на рівні вище 10%. Нормативне значення коефіцієнту регулятивного капіталу до сукупних активів має бути не менше, ніж 9 процентів. Національний банк України через півроку-рік доведе адекватність капіталу (норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) банківської системи до 5% і тільки в перспективі чотирьох років — до 10% [12]. Також вона зазначила, що банк Фінанси та кредит видав власнику банку 76% кредитного портфелю, банк ВіЕйБі Банк видав інсайдерам 64% (порушив норматив Н9 і Н10) кредитного портфелю, а банк Фінансова ініціатива видав інсайдерам 96% кредитного портфелю. На виданих кредитах був побудований бізнес (фірми) власників банків. У інших банків взагалі не було реальних капіталу і активів, усі кошти були виведені у 2005-2009 роках [13]. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) введено для обмеження ризику, який виникає під час проведення операцій з інсайдерами, що може вплинути на діяльність банку. Нормативне значення Н9 не має бути вище 5 процентів. Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) введено для обмеження сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів банку. Надмірний обсяг загальної суми всіх ризиків щодо інсайдерів банку створює концентрацію ризиків і загрожує збереженню регулятивного капіталу банку. Нормативне значення Н10 не має бути вище 30 процентів. На наш погляд, заява голови Національного банку України Валерії Гонтаревої є підтвердженням, що дійсно банківська система України не дотримувалася нормативів капіталу та кредитного ризику.

Регулятор не виконував функцію нагляду, чим порушив закони України і завдав своєю бездіяльністю шкоди вкладникам комерційних банків і банківській системі другого рівня, і її розвитку. Регулятор повинен був здійснювати інспекційні перевірки і виявити невиконання нормативів капіталу і ризику, виведення коштів вкладників, невиконання управління кредитною діяльністю Правліннями і Радами банків, віднести банки до категорії проблемних, неплатоспроможних, відкликати банківські ліцензії.

Голова і член Спостережної ради «Терра Банку» вивели через підставні фірми у вигляді незабезпечених кредитів майно в особливо великих розмірах (більше 1 млрд грн), тобто привласнили значні кошти, залучені банком від фізичних осіб [14]. Зазначені операції були шахрайськими, тому що підставні фірми не мали необхідного забезпечення за кредитними договорами та не проводили по ним господарську діяльність [14]. Фондом гарантування вкладів фізичних осіб подано 243 заяви проти власників та керівників неплатоспроможних банків на загальну суму 88,47 млрд грн, з яких заяв на суму 28,9 млрд грн – за доведення банку до неплатоспроможності. В цілому, Фондом подано 2057 заяв про вчинення злочинів на загальну суму 116,44 млрд грн [14].

Фондом гарантування вкладів фізичних осіб розміщено інформацію, яка свідчить, що станом на 17.11.2015 року у восьми банках України введено тимчасову адміністрацію, ліквідується п'ятдесят шість банків України, завершено ліквідацію тридцяти двох банків України, продано інвесторам один банк України [14]. Ми вважаємо, факти, що банки неплатоспроможні, ліквідовані, продані або ліквідуються, що проти власників та керівників неплатоспроможних банків подані заяви Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, є підтвердженням невиконання нормативів капіталу і ризику банками України. Якби банки України виконували економічні нормативи, банки були б платоспроможними, не видавали більшу частину кредитів інсайдерам банку, їх не ліквідували б і не продавали.

Протягом 2011-2014 рр. Національний банк України не виконував функцію банківського нагляду. Банківський нагляд – це система контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку [15]. Голова Національного банку керує діяльністю Національного банку, діє від імені Національного банку і представляє його інтереси [15]. Правління Національного банку приймає рішення щодо банківського регулювання та нагляду, про встановлення економічних нормативів для банків [15].

Шкода, заподіяна внаслідок рішень, дій та бездіяльності Національного банку (його працівників та залучених експертів), у тому числі шкода, заподіяна внаслідок професійної помилки працівників Національного банку та залучених експертів, відшкодовується Національним банком згідно із законодавством [15]. На наш погляд, Національний банк України (усі його керівники і працівники та залучені експерти), які працювали у 2011-2014 рр. повинні відшкодовувати власними коштами і майном кожному вкладнику ліквідованого банку різницю між сумою його вкладу і сумою граничного розміру відшкодування 200000 гривень, якщо сума вкладу вкладника перевищувала 200000 гривень.

До повноважень Верховної Ради України належить призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України [16]. Кабінет Міністрів України забезпечує проведення фінансової політики [16]. Призначення голови Національного банку України Верховною Радою України за поданням Президента України є лобіюванням інтересів депутатів і Президента України щодо нездійснення нагляду Національним банком України за кредитною діяльністю (виведенням коштів вкладників у вигляді незабезпечених кредитів) комерційних банків, якими володіють депутати і Президент України, порушенням норма-

тивів капіталу і ризику, систем внутрішнього контролю банків, систем управління ризиками. Тому, якщо буде прийнята матеріальна відповідальність (майном і коштами) власників, керівників банків і Регулятора перед вкладниками, тоді буде призначений найкращий голова НБУ.

Причини появи великої частки проблемних кредитних операцій комерційних банків України наведено у табл.4.

Таблиця 4

Причини появи великої частки проблемних кредитних операцій комерційних банків України

Назви винуватців	Причини
1	2
Комерційні банки України	<ul style="list-style-type: none"> – невиконання економічних нормативів; – подання недостовірних даних у звітності щодо виконання нормативів кредитної діяльності; – кредитування бізнесу власників банків; – недосконалість або відсутність кредитної процедури у комерційних банках України; – значна частка незабезпечених кредитів у кредитних портфелях комерційних банків України; – конфлікт інтересів голови правління, членів Правління банку, Спостережної Ради банку, Кредитного комітету банку; – недостатній професійний рівень фахівців підрозділу з управління ризиками, кредитного комітету, підрозділу внутрішнього аудиту, кредитного підрозділу й інших; – невиконання, незнання кредитної політики керівниками і фахівцями комерційних банків України; – виконання помилкової кредитної політики керівниками і фахівцями комерційних банків України; – неналежне виконання службових обов'язків фахівцями кредитного підрозділу; – надання кредитів некредитоспроможним, фінансово недисциплінованим, схильним до ризику і вразливим до фінансових криз позичальникам банку; – фінансова криза;
Загальні збори учасників банків	<ul style="list-style-type: none"> – не були зацікавлені в управлінні кредитною діяльністю банків, тому що учасники банків отримували виведені кошти вкладників у вигляді незабезпечених кредитів через підставні фірми;

Продовження таблиці 4

1	2
Ради банків	<ul style="list-style-type: none"> – визначили і затвердили помилкові стратегії та політику управління ризиками, процедури управління ними, а також перелік ризиків, їх граничні розміри; – не забезпечили функціонування системи внутрішнього контролю банку та контролю за її ефективністю; – не здійснювали контроль за ефективністю функціонування системи управління ризиками; – визначили помилкову кредитну політику банків; – визначили невірні організаційні структури банків; – не звільнили голову та членів правлінь банків, які не здійснили реалізацію стратегії та політики управління ризиками, не забезпечили впровадження процедур виявлення, оцінки, контролю та моніторингу ризиків, але привласнювали кошти вкладників; – не здійснювали контроль за діяльністю правлінь банків та підрозділів внутрішнього аудиту; – не здійснювали контроль за усуненням недоліків, виявлених Національним банком України та іншими органами державної влади та управління; – не забезпечили опублікування банками достовірної інформації щодо його кредитної діяльності відповідно до законодавства; – не вжили заходів до запобігання виникненню конфліктів інтересів у банках та не сприяли їх врегулюванню; – не повідомили Національний банк України про конфлікти інтересів, які виникали у банках;
Правління банків	<ul style="list-style-type: none"> – не виконували стратегію та політику управління ризиками, не забезпечили впровадження процедур виявлення, оцінки, контролю та моніторингу ризиків; – не інформували ради банків про показники діяльності банку, виявлені порушення законодавства, внутрішніх положень банку та про будь-яке погіршення фінансового стану банку чи про загрозу такого погіршення, про рівень ризиків, який виникав у ході діяльності банків;
Керівники банків (ради та правління банків)	<ul style="list-style-type: none"> – не відмовлялись від участі у прийнятті рішень, якщо конфлікт інтересів не давав їм змоги повною мірою виконувати свої обов'язки в інтересах банків, їхніх вкладників та учасників; – використовували службове становище у власних інтересах; – не несли відповідальності за збиткову кредитну діяльність банків (виведення коштів вкладників у вигляді незабезпечених кредитів через підставні фірми) у межах своїх повноважень;

1	2
Системи внутрішнього контролю банків	<ul style="list-style-type: none"> – не здійснювали контроль керівництва за дотриманням законодавства України та внутрішніх процедур банку; – не здійснювали контроль за функціонуванням систем управління ризиками; – були порушені або відсутні моніторинг системи внутрішнього контролю, порядок і процедури внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту;
Системи управління ризиками	<ul style="list-style-type: none"> – не забезпечили виявлення, ідентифікацію, оцінку, моніторинг та контроль за всіма видами ризиків на всіх організаційних рівнях та оцінки достатності капіталу банків для покриття всіх видів ризиків;
Підрозділи внутрішнього аудиту	<ul style="list-style-type: none"> – не перевірили наявність та не оцінили ефективність роботи систем управління ризиками, відповідність цих систем видам та обсягам здійснюваних банками операцій, і внутрішнього контролю банків; – не перевірили процеси оцінки достатності капіталу з урахуванням ризиків банку; – не здійснили моніторинг дотримання керівниками та працівниками банків вимог законодавства і внутрішніх положень банків; – не перевірили правильність ведення і достовірність бухгалтерського обліку та фінансової звітності; – не перевірили відповідність кваліфікаційним вимогам та виконання професійних обов'язків працівниками банку; – не виявили та не перевірили випадки перевищення повноважень посадовими особами банків і виникнення конфлікту інтересів у банках; – не перевірили достовірність та вчасність надання інформації органам державної влади та управління, які в межах компетенції здійснюють нагляд за діяльністю банків; – не виконали інші функції, пов'язані зі здійсненням нагляду за діяльністю банків; – за результатами проведених перевірок не підготували та не подали радам банків звіти і пропозиції щодо усунення виявлених порушень;
Бухгалтерський облік банків	<ul style="list-style-type: none"> – не забезпечив своєчасне, повне і достовірне відображення всіх кредитних операцій та надання користувачам достовірної інформації про стан активів і зобов'язань, результати фінансової діяльності та їх зміни;
Регулятор (Національний банк України)	<ul style="list-style-type: none"> – не виконав функцію банківського нагляду за комерційними банками України; – не здійснював перевірку ефективності функціонування систем внутрішнього контролю комерційних банків України;

1	2
Регулятор і комерційні банки України	– їхній конфлікт інтересів завадив здійснити інспекційні перевірки з метою визначення рівня безпеки і стабільності операцій банку, достовірності звітності банку і дотримання банком законодавства України про банки і банківську діяльність, а також нормативно-правових актів Національного банку України;
Аудиторські фірми	– їхній конфлікт інтересів завадив повідомити Національний банк України про виявлені під час проведення аудиторських перевірок та надання інших аудиторських послуг викривлення показників фінансової звітності, порушення та недоліки в роботі банків, що можуть призвести до їхньої неплатоспроможності, у тому числі значних втрат регулятивного капіталу банків;

Шляхи вдосконалення управління кредитними операціями комерційних банків України:

– змінити керівників органів фінансового управління в Україні;

– притягнути до кримінальної відповідальності попередніх керівників органів фінансового управління в Україні, які керували протягом 2011-2014 років;

– власники, керівники ліквідованих комерційних банків та Національний банк України (усі його керівники і працівники та залучені експерти), які працювали у 2011-2014 рр. повинні відшкодувати власними коштами і майном кожному вкладнику ліквідованого банку різницю між сумою його вкладу і сумою граничного розміру відшкодування 200000 гривень, якщо сума вкладу вкладника перевищувала 200000 гривень;

– регулятор повинен змусити комерційні банки України виконувати економічні нормативи;

– посилити контроль і відповідальність (фінансову і кримінальну) за діями, наслідками, результатами нагляду Регулятора, за доходами, майном і джерелами їх отримання посадових осіб Регулятора;

– заборонити власникам банків мати інший бізнес прямо або опосередковано;

– заборонити банкам кредитувати бізнес їхніх власників і керівників банків;

- змінити керівників і власників комерційних банків України;
- змінити керівників і фахівців підрозділу з управління ризиками, кредитного комітету, підрозділу внутрішнього аудиту, кредитного підрозділу і інших;
- посилити контроль щодо знання і виконання кредитної політики фахівцями комерційних банків України;
- розробити і впровадити сучасні освітні програми для професійного навчання і підвищення кваліфікації фахівців банків;
- приймати на роботу до банків кадри лише за спеціальністю, за якою вони здобули освіту;
- приймати на роботу до банків на конкурсній основі, а не за особистими зв'язками або з інших причин ;
- підвищити вимоги до фахівців підрозділу з управління ризиками, кредитного комітету, підрозділу внутрішнього аудиту, кредитного підрозділу і інших;
- розкрити кредитну політику комерційних банків України для можливості її оцінки, виправлення і вдосконалення спеціалістами;
- підвищити вимоги до кредитоспроможності позичальників комерційних банків;
- реструктуризувати проблемні кредитні операції для зменшення часток проблемних кредитних операцій комерційних банків України;
- комерційним банкам розробити і впровадити шляхи зменшення впливу фінансової кризи на фінанси позичальників;
- оприлюднити внутрішні положення банків, які визначають порядок і процедури систем внутрішнього контролю і управління ризиками, кредитний процес для їх оцінки і вдосконалення фахівцями;
- збільшити кількість державних банків;
- Міністерству фінансів України розробити і впровадити програму масових громадських робіт для зменшення фінансової кризи в Україні.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідження показало, що кредитна політика комерційних банків України

буває ризикованою, кредитні операції низької якості, фахівці комерційних банків України можуть не знати і не виконувати кредитну політику, комерційні банки України можуть не виконувати або не мати кредитної процедури, власники та керівники комерційних банків можуть привласнювати кошти вкладників, мати конфлікти інтересів, комерційні банки України можуть не дотримуватися нормативів капіталу і кредитного ризику, системи внутрішнього контролю і управління ризиками можуть бути неадекватними або не діяти, аудиторські фірми можуть не повідомляти про виявлені викривлення показників фінансової звітності, а Національний банк України може не здійснювати банківського нагляду. Реалізація запропонованих нами заходів дозволить вирішити проблеми вдосконалення управління кредитними операціями комерційних банків України, покращити якість кредитних операцій комерційних банків, дозволить виконувати нормативи капіталу і ризику, здійснювати нагляд Регулятора за кредитною діяльністю комерційних банків України, посилити контроль за кредитною діяльністю і відповідальність за збиткову кредитну діяльність. Реалізація запропонованих нами заходів сприятиме мінімізації конфлікту інтересів власників і керівників банків та Регулятора, створить умови для вдосконалення порядків і процедур систем внутрішнього контролю і управління ризиками банків, кредитної процедури, змінити кредитну та скоригувати кадрову політику комерційних банків.

Список використаних джерел:

1. Васюренко О. Ефективність кредитування фізичних та юридичних осіб банками України. Методологія аналізу стохастичних границь [Електронний ресурс] / О. Васюренко, В. Ляшенко, В. Подчесова // Вісник Національного банку України : щомісячний науково-практичний журнал НБУ. – К. : Національний банк України, 2014. – № 1. – С. 5-19. – Режим доступу до журналу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=4881646>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.
2. Манжос С. Антикризовий менеджмент у процесах покращення якості кредитного портфеля банківських установ України [Електронний ресурс] / С. Манжос // Соціально-економічні проблеми і держава: електронне наукове фахове видання. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 151-160. – Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13msbbuu.pdf>.
3. Волошин І. Управління кредитним ризиком банку в умовах швидкого зростання обсягів кредитування [Електронний ресурс] / І. Волошин // Вісник Національного бан-

ку України : щомісячний науково-практичний журнал НБУ. – К. : Національний банк України, 2015. – № 1. – С. 36-42. – Режим доступу до журналу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13291937>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

4. Ситникова Н. Управление кредитными рисками [Электронный ресурс] / Н. Ситникова // Энциклопедия финансового риск-менеджмента ; Alt-invest; под. ред. канд. экон. наук А. А. Лобанова и А. В. Чугунова. – 4-е изд., испр. и доп. – Москва : Альпина бизнес букс, 2009 . – С. 373-487. – Режим доступу: http://www.alt-invest.ru/files/Enciklopedia_finrisk-2008_gl5.pdf . – Дата последнего доступа 24.02.2016. – Название с экрана.

5. Berger A. Problem Loans and Cost Efficiency in Commercial Banks [Electronic resource] / A. Berger, R. DeYoung // Forthcoming: Journal of Banking and Finance. – Washington: Wharton Financial Institutions Center, 1997. – Vol. 21. – P. 112-115. – Mode of access : <http://www.federalreserve.gov/pubs/feds/1997/199708/199708pap.pdf> . – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

6. Caprio G. Jr. Bank Insolvency. Bad Luck, Bad Policy, or Bad Banking? [Electronic resource] / G. Caprio Jr., D. Klingebiel // Annual World Bank Conference on Development Economics. – [Washington]: The International Bank for Reconstruction and Development ,The world bank, 1996. – P. 1-26. – Mode of access : http://sitere-sources.worldbank.org/DEC/Resources/18701_bad_luck.pdf. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

7. Huang X. Assessing the systemic risk of a heterogeneous portfolio of banks during the recent financial crisis [Electronic resource] / X. Huang, H. Zhou, H. Zhu //Journal of Financial Stability. – 2012. – Vol. 8, Issue 3. – P. 193-205. – Mode of access : https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/conference/2011/global_sys_risk/Assessing_SystemicRisk_HeterogeneousPortfolio_Banks_Recent_Financial_Crisis.pdf. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

8. Звіти банку [Електронний ресурс] / Райффайзен банк аваль. – Електрон. текстові дан. – Україна, 2016. – Режим доступу: https://www.aval.ua/about/bank_reports. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану. – Відомості зібрані за 2011-2014 роки.

9. Звіти Банку [Електронний ресурс]/ ОТП Банк. – Електрон. текстові дан. – Україна, 2016. – Режим доступу: https://www.otpbank.com.ua/about/informations/annual_reports/. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану. – Відомості зібрані за 2011-2014 роки.

10. Фінансова звітність [Електронний ресурс] / Платинум банк. – Електрон. текстові дан. – Україна, 2016. – Режим доступу: <http://ua.platinumbank.com.ua/view.finrep/>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану. – Відомості зібрані за 2011-2014 роки.

11. Фінансова звітність [Електронний ресурс] / Індустріалбанк. – Електрон. текстові дан. – Україна, 2016. – Режим доступу: http://industrialbank.ua/ua/about/fin_rep_ukr/. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану. – Відомості зібрані за 2011-2014 роки.

12. Валерія Гонтарева. Ці статки й ця так звана олігархія — дуті бульбашки [Електронний ресурс] / Ю. Сколотяний, Ю. Самаєва. – Електрон. текстові дан. – Україна, 2015. – Дзеркало тижня. Україна. – № 36-37. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/valeriya-gontaryeva-ci-statki-y-sya-tak-zvana-oligarhiya-duti-bulbashki-.html>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

13. Банківська система тримається лише на 30 найбільших банках, решту треба чистити – Гонтарева [Електронний ресурс] / Телевізійна служба новин. –Електрон. текстові дан. – Україна, 2015. – Режим доступу: <http://tsn.ua/groshi/bankivska-sistema-trimayetsya-lishe-na-30-nauybilshih-bankah-reshtu-treba-chistiti-gontareva-505855.html>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

14. Виведення банків з ринку [Електронний ресурс] /Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. – Електрон. текстові дан. – Україна, 2015. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/not-paying>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану. – Відомості зібрані за 2015 рік.

15. Про Національний банк України : Закон України [Електронний ресурс] – Київ,1999. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/679-14/print1453912720283835>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

16. Конституція України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Електронні текстові дані. – Київ, 1996. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/print1453912720283835>. – Дата останнього доступу 24.02.2016. – Назва з екрану.

А. П. Кричинюк. Совершенствование управления кредитными операциями коммерческих банков Украины в условиях финансовых кризисов.

Статья посвящена совершенствованию управления кредитными операциями коммерческих банков Украины в условиях финансовых кризисов. Дана оценка качества кредитных операций, кредитной политики и достоверности выполнения нормативов кредитной деятельности наиболее представительных банков Украины четырех групп по размеру активов в течение 2011-2014 годов. Выявлены причины появления значительных долей проблемных кредитных операций коммерческих банков Украины. Предложены пути совершенствования управления кредитными операциями коммерческих банков Украины.

Ключевые слова: *совершенствование управления кредитными операциями коммерческих банков, качество кредитных операций, проблемные кредитные операции, рискованная кредитная политика, нормативы капитала и риска, банковский надзор, конфликт интересов, банк, лоббизм.*

А. P. Krychyniuk. The improvement of credit operations` management in commercial banks of Ukraine in the conditions of financial crises

The article is devoted to the improvement of credit operations` management in commercial banks of Ukraine in the conditions of financial crises. The estimation of the quality of credit operations, the credit policy and authenticity implementation of norms of credit activity of the most representative banks of Ukraine of four groups in size of assets during 2011-2014 is given. We found out the reasons of appearance of considerable parts of problem with credit operations of commercial banks of Ukraine. We had developed the ways of improvement of credit operations` management in commercial banks of Ukraine.

Keywords: *a improvement of credit operations` management in commercial banks, the quality of credit operations, problem credits, risky credit policy, standards of capital and risk, bank supervision, conflict of interest, a bank, lobbying.*

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

- В. І. Криленко.** Основні підходи до визначення індикаторів фінансової безпеки аграрного сектора 3
- Н. В. Потривасєва, Т. О. Кореновська.** Нормативно-правові особливості облікового забезпечення витрат та доходів діяльності підприємств 9
- В. М. Бутенко.** Біоекономіка як механізм досягнення цілей сталого розвитку..... 19
- О. О. Васильєва.** Сучасні тенденції та об'єктивні умови розвитку аграрного сектора..... 29
- О. А. Боднар.** Децентралізація як основний чинник сільського розвитку 42
- А. П. Кричинюк.** Вдосконалення управління кредитними операціями комерційних банків України в умовах фінансових криз..... 52

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

- А. О. Рожков, М. А. Бобро, Т. В. Рижик.** Урожайність зерна пшениці м'якої озимої залежно від впливу строків сівби та норм висіву 69
- В. В. Калитка, Ю. О. Кліпакова.** Інтенсивність перекисного окислення ліпідів при проростанні насіння пшениці озимої (*Triticum Aestivum L.*) за дії протруйників і регуляторів росту. 81
- О. В. Письменний.** Вивчення впливу зрошення на протидефляційну стійкість ґрунтів Степу України 92
- І. С. Москва.** Стан та перспективи вирощування рижюю ярого на Півдні Степу України 99
- М. Б. Августинович.** Вплив екологічно безпечних біопрепаратів та добрив на вміст основних елементів живлення в зерні тритикале ярого 110
- А. П. Палій.** Оцінювання чистоти зовнішньої поверхні доїльно-молочного устаткування 118
- Н. В. Роль, С. І. Цехмістренко.** Вплив вітамінно-кормової добавки на вміст відновленого глутатіону та сульфгідрильних груп в органах та тканинах кролів 125